Over het internationale literatuurfestival Winternachten

'Dé Indiaan bestaat niet.'

Het was alweer voor de 12e keer, en het blijft een zeer succesvol festival: *Winternachten* in Den Haag, het afgelopen weekend. Literatuur, muziek, film en wat al niet meer, gerangschikt onder een thema. Een ijzersterke formule die aanslaat, en mensen weet te boeien. Naar vormen van voordracht maar ook natuurlijk naar de inhoud. Het trekt voor mijn gevoel ook steeds meer bezoekers, zeker wanneer ik afga op de zaterdagavond die ik bezocht. Het thema van de ontdekkingsreizen stond dit keer centraal; ontdekkingen die de reiziger buiten de gebaande paden brengt, en in het kielzog daarvan natuurlijk ook de lezer/toehoorder. Een impressie van die zaterdagavond.

Izaline Calister goot de verhalen uit haar jeugd in een modern muzikaal jasje en maakte tijdens Winternachten grote indruk met haar voordracht.

Door Joost Minnaard

Ontdekkingsreizigers zijn vanouds mannen. Maar zijn er ook vrouwen die voor het ongebaande pad van een ontdekkingsreis kiezen? En waarom zouden ze dat dan doen? Karin Anema en Ineke Hotwijk trokken de binnenlanden in van resp. Suriname en Brazilië en ze schreven daar beiden een boek over: *De groeten aan de koningin* en *Rooksignalen*. Met emeritus hoogleraar koloniale literatuur Bert Paasman wisselden zij daarover van gedachten. In principe is er niet zo veel veranderd: als westerling dring je het gebied van de Indianen (in Latijns–Amerika) binnen en dat is een vijandige actie. Zowel vroeger als nu, alle verhalen uit vroegere tijden over de 'nobele wilde' ten spijt. Beide schrijfster deden dat op een geheel eigen wijze. Karin Anema wilde ook echt opgenomen worden in de gemeenschap van de Indianen, en dus niet zo maar eventjes een bezoek brengen. Een onbevangen, empatisch ingestelde houding, en kunnen observeren, zo betoogde zij, zijn daarbij onmisbaar. Pas dan kom je werkelijk in contact met het authentieke dat er nog van de indianenculturen rest. Zij observeren vooral; dus als bezoeker observeer je terug, zo betoogden beiden. Ineke Holtwijk ging met een Braziliaanse ' indianenopsporingsambtenaar' op zoek naar onbekende stammen, zoals die zich nog steeds in het Amazonegebied van Brazilië bevinden. Daar waar de grens tussen mens en dier uiterst dun lijkt te zijn. Tussen hen en de Indianen in Suriname bestaat een wereld van verschil. Dé Indiaan bestaat niet.

De roman *Erfdeel* van Giselle Ecury speelt op een eiland dat zowel Aruba als Curaçao zou kunnen zijn, waar de hoofdpersoon een zoektocht naar haar vader onderneemt.

VOORDRACHT

De zangeres Izaline Calister kende uit haar jeugd de nodige verhalen. Op latere leeftijd begon ze zich daar meer en meer in verdiepen, ze speurde naar de herkomst en zette deze met anderen om in gezongen verhalen. Op muziek getoonzette verhalen uit de Argentijnse, uiteraard de Antilliaanse en de Nederlandse cultuur. Een schitterend voorbeeld van hoe oude, mondeling overgeleverde verhalen in een moderne vormgeving gegoten, mensen opnieuw weten te boeien, zo bleek weer eens. Zij zal de komende jaren meegaan met het festival – zoals bekend treedt Winternachten geregeld buitengaats op, zoals ook op de Nederlandse Antillen.

Winternachten is met recht een festival waar de literatuur op integrale wijze aan bod komt. Gericht op de luisteraar, de lezer en maar ook op de toeschouwer van tekst, muziek en verfilming. In de sessie waarin de Surinaamse dichter Sombra en Changa Hickinson uit St. Maarten, bleek dat weer eens. Een bekende dichter in het Caribisch gebied is toch heel wat anders dan een bekende dichter zijn in Nederland, alleen al als we letten op de publicatie en de verkoop. Bij beide dichters is sprake van een welhaast bezwerende aanpak, in die zin dat Sombra zich een boodschapper voelt, een tussenpersoon die zijn teksten wel moet opschrijven. Bij Hickinson zit dat bezwerende veeleer in de boodschap zelf: kolonialisme en slavernij, armoede en onderdrukking, natuurrampen en aids. Hij blijft ze onder de aandacht van het publiek brengen.

Dat doen beiden op indrukwekkende manier: een mooi stemgeluid, een voordracht die overgaat in zang, het geluid van drums, etc. Het geeft de gedichten meer zeggingskracht.

De organisatie van Winternachten komt, wat de keuze van Antilliaanse dichters betreft, een groot compliment toe. De Engelstalige dichters van St. Maarten vind je (nog) niet of nauwelijks terug in de recente geschiedschrijving van de literatuur van de – het kan nog – Nederlandse Antillen. Dát ze erin gaan komen staat voor mij vast; kwaliteit moet immers beschreven worden. Was het vorig jaar Drisana Deborah Jack met haar krachtige 'down to earth' gedichten over de Caribische vrouw, dit jaar als gezegd Changa Hickinson:

And it ain't easy in the Caribbean
Foreign dominance in the whole region
It ain't easy for the poor black man
To raise family under those conditions
It ain't easy for the sweet black woman
To find true love in this confusion
It ain't easy for the little youth man
To rise above this tribulation

LIEFDE

Liefde voor het land, voor de geschiedenis , voor de familie en ook voor zichzelf: het kwam aan bod in een gesprek met drie schrijfsters: de Arubaans-Nederlandse Giselle Ecury, de Javaans-Surinaamse Karin Amatmoekrim en de Surinaamse schrijfster Celestine Raalte uit Utrecht. Maar alle drie gewoon ook Nederlands, zoals de gespreksleidster Noraly Beyer relativerend opmerkte.

Celestine Raalte liet ook nog eens uitkomen hoe nauw het schrijven van teksten en de voordracht ervan met elkaar verweven zijn: er dient sprake te zijn van een harmonie die zowel tijdens het schrijven als tijdens de voordracht een zelfde emotie weet op te roepen. Hoe doe je dat dan? 'Daarvoor zorgt mijn hofhouding. Zij brengen alles voor mij op orde.' zo gaf ze beeldend aan.

In haar roman *Erfdeel* laat Giselle Ecury de hoofdpersoon een zoektocht ondernemen naar haar vader op een eiland waarin duidelijk zowel Aruba als Curaçao zijn te herkennen. Wat is liefde? Wanneer een vader zijn jonge kind in de steek laat, of wanneer ouders hun kind afstaan aan een ouderloos echtpaar? Achter iedere daad schuilt een verhaal, zo betoogden de schrijfsters. Het verhaalgegeven van Giselle Ecury is bedacht; *Wanneer wij samen zijn* van Karin Amatmoekrim belicht de ware geschiedenis van haar familie, hetgeen de gespreksleidster ertoe bracht een van de belangrijkste personages, die in de zaal aanwezig was als persoon, naar haar mening te vragen. Literatuur zit heel dicht op de huid van mensen, van vormen van voordracht tot en met de inhoud.

Changa Hickinson is een dichter met een boodschap; kolonialisme en slavernij, armoede en onderdrukking, natuurrampen en aids, niets blijft onbesproken.